

مزرعه آفتابگردان

مهارت‌های «تربیت‌دینے نوجوانان» در خانواده

یزدان رضوانی

نشر قیسات

سخن آغازین

با همهٔ دشواری‌ها و ظرافت‌هایش، شیرین‌ترین کار عالم «تربیت» است و مهم‌ترین بی‌تربیتی «خانواده». خانواده اگر «خانواده» باشد، تربیت شیرین می‌شود و طبیعتاً همان طوری که ما نفس می‌کشیم، در خانواده هم تربیت می‌شویم؛ بی‌آنکه به آن فکر کنیم. بدانیم چه می‌شود.

مرکز «احیاء اندیشه و سیهٔ علوی» مجموعه‌ای است مردم‌نهاد و خدمتگزار در کارهای خیر. تمرکز این مرکز بر تربیت است. آن هم با رویکرد اسلامی و عقلانی و با محوریت زیربنایی‌ترین نهاد تربیت، یعنی خانواده.

وجهٔ همت ما مهارت‌آموزی به خانواده است. و مایهٔ حرکت ما استفادهٔ هوشمندانه از ابزارهای حمایتی؛ از این رو، طرح «مهرستان» را پایه‌ریزی کردیم تا در پیمودن این مسیر مقدس، بتوانیم منظم و هدفمند بر راه داریش برویم. «مهرستان» فقط مخفف «محصولات هنری رسانه‌ای» نیست، بلکه اسم مکانی است برای آموختن مهرورزی در خانه و گرمابخشی به کانون خانواده.

ابزار ما در این راه پرفراز و بی‌نشیب چیست؟ ازین همهٔ راه‌های ممکن، با «یار مهربان» به یاری خانواده‌ها آمده‌ایم؛ با همان آشنای پرسخاوتی که صدها نسل بشر را معلم وار پرورده و فروتنانه با ذهن و ضمیرشان در هم تنیده است.

بله، با کتاب آمده‌ایم و بر این باوریم که با همه تنوع ابزارهای دیجیتال و گرایش جنون‌آمیز انسان امروز به آن‌ها، هیچ چیز جای کتاب را نمی‌گیرد! اثبات ساده این مدعا را در رشد کتاب‌های کاغذی، در همین سال‌ها و حتی در کشورهای صنعتی، می‌توان سراغ گرفت. خوشبختانه این یار مهربان، هنوز هم به آدم‌ها وفادار مانده و همچنان گنجینه سرشاری به شمار می‌رود که پاسخ‌گوی نیازهای رنگارنگ مخاطبانش است؛ بماند که مدتی است با این یار مهربان نامهربانی می‌کنیم!

به دنبال کپی‌رایزیمین مانده‌ای بوده‌ایم که حضورمان را در این عرصه معنا ببخشد، ریزان پویا اثری مانا به جای گذارد. سرانجام صدها نفر ساعت پایش و پویش، به معنای لرح «اراده محور» «مهرستان» انجامید که یکی از میوه‌هایش اکنون در دستانت است.

با سواسی خاص، ادول بی‌کرا تعین کردیم تا شاخص ارزیابی باشند و بازتاب دغدغه‌مندی ما:

۱. تلاش فعالان این طرح و همه تولیدات آن، تمام وقت و تمام قد، در خدمت خانواده‌هاست و تمام آثار گردید بر محور نیازهای اعضای خانواده شکل می‌گیرد.

۲. گام‌های اجرایی را کاملاً علمی و منطقی طراحی کرده‌ایم تا ارزش‌توانه‌های محکم بهره‌مند باشد؛ برای نمونه، نرم‌افزار قدرتمند و جامع مدیریت سیستمی را در مسیر تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیران و آماده‌سازی آثار، به کار برفته‌ایم.

۳. آثاری باید تولید و ترویج شوند که حقیقتاً مورد نیاز باشند و نوآورانه و مشکل‌گشایانه به طرح مسائل بپردازند؛ از این رو، هم به درون مایه‌هایی عالمانه و مبتنی بر آموزه‌های دین اسلام توجه داریم و هم به قالب‌هایی شیوا و جذاب

در انتقال آن‌ها. انتظارمان تا بدان حد است که معادل و مشابهی برای آن آثار، بر اساس رویکرد انتخاب‌شده، برای انسان عصر حاضر به ویژه نسل جوان وجود نداشته باشد. در این راستا و برای دستیابی به گنجینه اطلاعات جامع، این موضوع، طرح «اطلس سواد خانواده» در دست تدوین است.

۴. فاج از شهرت اسمی افراد، از نویسندگانی دعوت به همکاری کردیم که به‌تنها از استانداردهای تعریف‌شده در طرح برخوردار باشند، بلکه توصیه‌های نکته‌سازانه و شکافانه درباره موضوع مدنظر را در انبان دانش و تجربه خویش انباشته کنند. البته از قلم جوان‌ترهای خوش‌آبیه نیز غافل نماندیم.

۵. غنای زیربنا و کیفیت روینا «مهرستان» چنین اقتضا می‌کرد که متخصصان ممتاز در حوزه‌های مختلف را در زنجیره تولید مشارکت دهیم: بهره‌مندی از اطلاعات طرح جامع اطلس خانواده و بیشت علمی بصیر برای انتخاب موضوع و نویسنده، ارزیابان کاربرد و اثربندی از زبانی از میان جامعه مخاطب هر یک از کتاب‌ها برای ارزیابی آثار رسیده بر اساس شاخص‌های تعریف‌شده، هنرمندان طبع‌شناس برای یافتن نام کتاب، ریاستاران فعال‌ترین نهاد ویرایشی ایران، طراحان و صفحه‌آرهای خوش‌حریجه نمونه‌خوانی چندباره آثار به منظور اصلاح ایرادهای احتمالی در مراحل پایانی، پژوهش‌های تخصصی در صنعت چاپ، چاپخانه‌های کارگشته و مجهز، فعالان حرفه‌ای در تبلیغ و اطلاع‌رسانی و مدیریت فروش، متفکران دلسوز برای انگیزه‌آفرینی و امکان‌سنجی برای مطالعه کتاب و....

۶. گوشه‌چشمی هم داریم به میراث مکتوب گران‌بهای گذشتگان با موضوع خانواده. از راه بازآفرینی و بازنویسی آن‌ها متناسب با نیازها و اقتضات انسان

معاصر، تا عطر نام و یادشان و خوشه چینی از خرمن معرفتشان، ذائقه مشتاقان را پرحلاوت کند.

۷. درست است که این طرح برای امکان تداوم بلندمدتش، باید از نظر منابع مالی مستقل و خودگردان باشد، اما به پشتمانه خیراندیشانی که چراغ این راه را روشن کرده‌اند، کاملاً غیرانتفاعی خواهد ماند و عوایدی را که احتمالاً به دست می‌آید، در فرایند تولید و ترویج آثار فاخر فرهنگی بازهزینه می‌کنیم. به این موضوع -ر طرح مصوب و تمامی قراردادها تصریح شده است.

۸. بزرگترین ضل امروز ما در حوزه کتاب و کتاب خوانی، نبودن آثار فاخر و مناسب نیست؛ بلکه صرف بودن فرهنگ مطالعه در بین اقشار جامعه به ویژه خانواده‌هاست. پیمان نامی تعالیت‌هایمان تنها به این سمت نشانه می‌رود که این آثار خواننده شریف و ارزشمندی را در زندگی افزایش دهند. به همین منظور، طرح «مناحه آثار» با توجه به راهبردهای عملی در بستر خانواده، تهیه شده و در حال پیگیری است.

۹. توجه داریم که بی‌اعتنایی به ابزارهای غیرکتابی، راه بردستی نیست؛ تولید کتاب‌های صوتی، محصولات تصویری، نرم‌افزارها، رانده‌های و تلفن همراه، حضور در شبکه‌های مجازی و اینترنتی، ترجمه آثار و... نیز مدنظر خواهد بود. ۱۰. برای تنومند شدن این نهال نوپا، نظارت مستمر و ارزیابی همه‌جانبه از است. از ابتدا تا انتهای این طرح، بازخوردگیری و اصلاح مناسب و به‌موقع مشکلات احتمالی در دستور کار خواهد بود.

۱۱. طرح‌ها و برنامه‌های موفق دیگر فعالان در این عرصه‌ها را برای الگوگیری و مقایسه، رصد کرده و می‌کنیم. خود نیز یافته‌ها و برساخته‌هایمان را حاضریم

به رایگان پیشکش رهلوان این وادی کرانه نابردار کنیم تا ضمن هم‌افزایی در بینش‌ها و دانش‌ها، بتوانیم با موج‌آفرینی، خیراندیشان فرهنگی را متقاعد کنیم که پایه این عرصه بگذارند.

آنچه خواندید، همهٔ حرف‌هایی نبود که گفتنی بود؛ به قدر دقیقه‌های چندین سال، حرف و تجربه و خاطره و نکته هست؛ اما نباید و نشاید که سخن‌آغازین را درازا بکشیم. فقط اینکه حساسیت موضوع و فرهیختگی خواننده، به ما انگیزه می‌دهد که بارها و بارها درون‌مایه، قالب، مراحل تولید و توزیع را بازبینی کنیم تا اثری خیرتر و شمندتر را تقدیم نگاه و نگرشی بلند شما گرامیان نماییم و مشتاقانه منتظریم تا با بازگشت دیدگاه‌های شما سروران عزیز به آدرس mehr@mehrestan.ir پیش‌ارپیش مرهون مهربانی‌هایتان گردیم.

برآستان جانانی سرسپس بر ما آوریم که توفیق، رفیق طریقمان کرد تا دورهٔ امانت‌داده شده در مزرعهٔ دنا را با خرسه‌چینی از خرمن ارباب و اصحاب فرهنگ و اندیشه بگذارانیم و آنگاه بالطنی دوچندان، ما را و مدار فضل بی‌کرانش کرد تا در طرح پربرکت «مهرستان» بتوانیم بابت «ادب و ترویج محصولات فرهنگی و تربیتی، مدال افتخار برگردن بیاویزیم. آری، «تربیت و تعلیم» هدف اصلی آمدن پیامبران و جان‌مایهٔ کتاب‌های آسمانی بوده است. بی‌رحمانه بی‌رحمانه و ما نیز به راه‌پیمایی و نفس‌کشیدن در این وادی مفتخریم. از یک به کتاب سروران ارجمندی که ذره‌پروری کردند و گام به‌گام مسیر را هم‌شانهٔ ما شدند به نام ادب، خاضعانه سپاسگزاریم.

عیشتان مدام، ایام به‌کام، عزت مستدام

مرکز احیاء اندیشه و سیرهٔ علوی

درآمد	۱۸
فصل ۳۱: کلیات	۲۳
دریچه‌ای بر مباحث این فصل	۲۴
تربیت بنی	۲۵
نقش خانواده تربیت	۲۶
نوجوانی چیست؟	۳۰
ویژگی‌های دوران نوجوانی	۳۱
۱. تحولات جسمی نوجوان	۳۱
۲. تحولات عقلی نوجوان	۳۲
۳. تحولات عاطفی نوجوان	۳۲
۴. تحولات اجتماعی نوجوان	۳۴
تمام فصل در یک نگاه	۳۵
فصل دوم: اصول و عوامل مهم و اثرگذار در تربیت دینی	۳۷
دریچه‌ای بر مباحث این فصل	۳۸
۱. تربیت الگویی	۳۹
فوائد تربیت الگویی	۴۰
وظیفه خانواده	۴۱
۱. تربیت عملی	۴۱
۲. معرفی الگو به نوجوان	۴۵
۳. محبت	۵۰
۴. کرامت	۶۲
۵. دوستان	۶۶

۶. تأثیر روزی حلال در تربیت	۷۹
تمام فصل در یک نگاه	۸۰
فصل سوم: تربیت اعتقادی	۸۱
دریچه‌ای به مباحث این فصل	۸۲
تبیین	۸۳
آمادگی مذهبی نوجوان	۸۶
نیازهای اعتقادی نوجوان	۸
وظایف والدین	۹۰
انکار انتقال، معارف دینی	۹۵
تأثیر دین	۹۶
عقل لغوی، انحراف اعتقادی	۱۰۰
۱. طریقت، قیدت و سطحی بودن شناخت نوجوان از مسائل دینی	۱۰۰
۲. سرنوردگی از برخی براد مذهبی‌نما	۱۰۱
۳. برجسب خویش‌ها	۱۰۱
۴. تأثیرپذیری از معاشران	۱۰۲
۵. تمایلات غربی	۱۰۲
۶. میل به استقلال از خانواده	۱۰۳
روش مواجهه والدین با انحرافات فکری	۱۰۳
۱. پرهیز از هرگونه اقدام شتاب‌زده و هنجانی	۱۰۳
۲. ریشه‌یابی و درمان	۱۰۳
۳. تقویت محبت خدا و اهل بیت - ع	۱۰۴
راهکارهای ایجاد محبت	۱۰۶
۴. پذیرش قلبی	۱۱۳
تمام فصل در یک نگاه	۱۱۴
فصل چهارم: تربیت اخلاقی	۱۱۵
دریچه‌ای به مباحث این فصل	۱۱۶
تربیت اخلاقی	۱۱۷
تفکر اخلاقی نوجوان	۱۱۸
وظایف والدین: آشنا کردن نوجوان با آموزه‌ها و معیارهای اخلاقی	۱۱۹
پرورش گرایش‌ها و عادت‌های خوب اخلاقی	۱۲۲

مراقبه و محاسبه	۱۲۲
آموزش غیرمستقیم	۱۲۳
تربیت جنسی	۱۲۴
بلوغ جنسی	۱۲۴
وظایف والدین	۱۲۶
انحراف جنسی	۱۲۸
وظایف والدین برای پیشگیری از انحرافات جنسی. به ویژه خودارضایی	۱۳۰
تربیت جنسی و حیا	۱۳۷
تمام فصل در یک نگاه	۱۴۰
فصل پنجم: تربیت عبادی	۱۴۱
ریجه‌ها، به مباحث این فصل	۱۴۲
ضرورت توجه خانواده به نماز	۱۴۴
وظایف والدین	۱۴۵
انسابی والدین با تحولات رفتاری دوران نوجوانی	۱۴۵
تدریج و آماده‌سازی	۱۴۸
برپایی حشر تکلیف	۱۴۹
حشر تکلیف سندنما	۱۵۰
برهیز از سخت‌گیری	۱۵۲
برهیز از اجبار و تحمل	۱۵۳
افراط و تفریط‌های نوجوانی	۱۵۳
پرورش عواطف و احساسات دینی	۱۵۵
نابین خوانسنة‌های معقول و نیازهای نوجوان	۱۵۵
شرایط دعوت نوجوان به نماز	۱۵۶
در نظر گرفتن آمادگی روانی نوجوان	۱۵۶
آماده‌کردن محیط	۱۵۶
دعوت با احترام و تکریم	۱۵۷
سستی نوجوان در انجام تکالیف دینی	۱۵۸
علل و ریشه‌های سستی	۱۵۸
روش برخورد والدین در هنگام کوتاهی فرزندانشان	۱۵۹
تمام فصل در یک نگاه	۱۶۲
کتابنامه	۱۶۴